

Георги Господинов

ЧАЈ ОД ВИШАЊА

Тог дана када је добио онај фамозни знак, он је журно корачао својим уобичајеним путем. Треба да разјаснимо да је овај сврсисходан начин кретања био више навика, него потреба. Некакав чудан алиби. Личио је на човека кога чекају хитни случајеви и неодложни састанци, чак је и нервозно гледао на сат и постепено убрзавао темпо. Крајњи циљ ове пословне шетње био је увек исти – продавница цигарета. Намерно је био изабрао ону удаљену, неколико блокова од куће. Постојала су бар три разлога за овај избор: то је било довољно растојање за једну дужу шетњу, отварала се најраније у кварту, а у осмеху продавачице било је нечег посебног, ван уобичајене љубазности. Или му се бар тако чинило. Узимао је цигарете, расејано се осмехивао, а затим би, са истом журбом, кретао назад. Нигде га нико није чекао. Напустио је издавачку кућу пре више од пола године да би се у потпуности посветио писању. Његова прва књига прича пре извесног времена изазвала је у овдашњим круговима невероватан, утисак и то му је дало храбрости да се окане ропског читања туђих рукописа и да свом таленту пружи неопходно време. Затворио се у кућу, прекинуо је пословне састанке, а онда пријатељске. И... ништа. Ни један објављени рад за шест месеци. Чак и часописи, које су га раније упорно звали да објави, постепено су га отписали. И сада се нејасан осећај кривице и неуспеха вртео у његовој глави, терајући га да убрза корак, као да га је на рачунару чекала прича остављена, нагло пре краја.

Касније би се јасно сећао како га је управо тог дана нешто натерало да се заустави крај говорнице на углу, поред које је увек пролазио. На исхабаној кабини од плексигласа нешто је било ишврљано црним фломастером. Он се приближи и прочита: „Од кад сам се удала, поста-

ла сам стара жена”. Допала му се та фраза, и он помисли да је то добар почетак за причу, послат од стране милостиве музе, која га је у последње време отворено напустила. Брзо је извукао бележницу да би је преписао, и тек тада примети да је мало испод реченице мудро стајао број телефона. Прочитао га је неколико пута да би су уверио у оно очигледно. То је био његов број. За сваки случај га преписа у бележницу. Осетио се ужасно глупо, подигао је слушалицу уличног телефона и окренуо цифре, као да са друге стране очекују да чују свој глас. Телефон није био заузет. Стајао је тако скоро минут, хипнотисан једноличним сигналом, полако окачи слушалицу и изађе из кабине. Раног априлског јутра улица је била готово празна, не рачунајући даму са псом (бели шпиц), која је скретала за угао, и комбија који је превозио хлеб за продавницу на другом крају. Генерално, ништа сумњиво.

Човек извади марамицу и брзо поче да брише број телефона. Избрисао га је лакше него што је очекивао. Одлучио је да се не бави натписом и крену. У неколико наврата нагло се окренуо, не знајући шта тачно очекује да види. За тренутак је помислио да је најбоље да се сакрије у неки улаз, са тајном надом да ће се аутор ове шале вратити на место злочина, али је схватио да је то лош потез и лош укус, који долазе од слабих рукописа, којих се током година нагутао у оној издавачкој кући. Одлучио је да се врати кући и да о свему на миру размисли.

Седе, отвори бележницу, запали цигарету и поче да разматра различите верзије. Мисли су му протицале великом брзином, непознатом у протеклих шест месеци. Поново је читао преписану фразу, жврљао је неке речи, повезивао их је стрелицама, прецртавао и почињао из почетка. Било је неког чудног задовољства у свему томе, у крајњем случају поново је радио, стварао, измишљао. Наметнуле су се три верзије, све апсурдније једна од друге.

Најмрачнија је била да је тотално шизнуо, да је развио посебан облик сомнамбулизма, или месечарења, што је звучало боље, и за последицу имало да се ноћу диже, откључва и излази напоље и на телефонским говорницама пише бизарне фразе, потписујући се личним бројем телефона. Тачно је да је рукопис другачији, али у неким облицима шизофреније човек може другачије да пише.

Друга верзија укључивала је његову бившу супругу, која га се изненада сетила, вратила се специјално са Флориде, где је срећно живела са својим новим супругом, и обузета изненадним огорчењем, припремила је некакав перфидни план освете, што му је дефинитивно изгледало мање вероватним чак и од прве верзије.

Трећа опција је била везана за неуспешног писца чији је рукопис некада вратио и није дозволио да се објави. А сада дан за даном, рече-

ница за реченицом, цео рукопис ће бити објављен на старој телефонској кабини од плексигласа. И увек ће испод стајати број телефона уредника одговорног за издавање. Тако ће се сваки случајни пролазник када прочита ове дивне и недовољно оцењене реченице, јавити да би се захвалио аутору, а заправо ће глодати по савести немилосрдног уредника.

Не, није озбиљно, помислио је када је поново прочитао верзије. Морао је да призна да се његова машта први пут после толико времена ослободила. Осетио се исцрпљеним и заспао дубоким сном, онако како није спавао пола године.

Сутрадан се пробудио са пријатним узбуђењем да ће му се нешто десити. Мали вишњик у задњем дворишту задруге (у ствари само три стабла) процветао је преко ноћи. Сунце је сијало, неки врапци живахно су летели између грана под прозором и све је то чинило да јучерашња прича изгледа много светлија и помало нестварна. Кренуо је својом уобичајеном маршрутом до продавнице цигарета и како се приближавао телефонској говорници, све више је успоравао корак. Одлучио је да се не зауставља, и прошао је поред ње сасвим споро. Није било новог натписа. Осетио се превареним. По свим правилима, требало је да буде нових знакова, још трагова. Неко је заустављао игру на самом почетку. Ушао је у продавницу видно сломљен, затражио је уобичајене две кутије цигарета и док их је стављао у џеп, девојка иза пулта тихо рече:

– Замолили су ме да вам нешто дам – и пружи му малу коверту.

– Како сте сазнали да је управо за мене? – помало нервозно, упита он.

На коверти, бледоружичастој (ох, ужас), јасно је могао да види своје име.

– Тако ми је рекла... жена... Знала је да долазите ујутру – девојка се очигледно узнемири. – Читала сам ваше приче... вашу књигу... Не изгледате као на слици...

– Како изгледа та жена?

– Па... онако мало посебна, не знам... Не пазари овде.

Нажалост, управо су тада ушле нове муштерије, он се расејано захвали девојци и крену. Стискао је писмо у джепу и одлучио је да га не отвара док се не врати кући. Када је поново прошао поред телефонске говорнице, нешто му је пало на памет, заустави се, извади коверту за тренутак, упореди рукопис са јучерашњим натписом и видно задовољан настави даље. Био је исти, игра се настављала. Тек у својој соби поново извади писмо. На коверти је било исписано само његово име, без адресе, а на месту пошиљаоца стајао је број поштанског сандучета и иницијали Р.О.А. А зашто та ужасна розе боја, помислио је, као да смо у деветнаестом веку, и уопште какве су ово коверте, писма... Али,

пошто је отворио коверту од његовог одглумљеног омаловажавања не остаде ништа.

На врху белог листа прочита име Росалије Осиповне Ароме. Понови га полако, наглас. Чудније и смешније није могао да измисли. Значи, то су сакривали иницијали. И боја коверте је одговарала. Приближи коверту носу, не, није мирисала. Или можда само мало, једва ухватљиви мирис, као из бочице парфема који је стајао отворен више од једног века.

Испод имена, са истим благо искошеним рукописом, било је исписано неколико чудних реченица, са три тачке одвојених једна од друге

...
То је била тако романтична свадба, а касније – какве будале! какве бебе!

...
Служавка Нађа се заљубила у унишћенијеља буба и бумбара.

...
Мучила сам девојчицу рицинусовим уљем, због чега се није удала.

...
У љубавном писму: у прилогу марка за одговор.

Читао их је изнова и изнова. Мењао је њихов ред, додавао је ону фразу са телефонске говорнице, слагао их је у разним комбинацијама. У једном тренутку реченице су почеле да звуче као прича, али огољена, не, оглодана до кости, само скелет. После су му изгледале као пет одвојених прича, затим као пет почетака, као пет завршетака – идеално су се уклапале свуда. Али све ово није давало најважније одговоре. Одакле су оне долазиле? Ко их је послао? Зашто управо њему? А шта је, доврага, требало да значи цела ова чудна игра, која се за два јутра сручила на његову неталентовану главу?

Ипак, реченице су му звучале познато, али никако није могао да се сети одакле. Можда је цела мистерија у томе, хитно мора да открије одакле су. Било је нечег руског и класичног у њима, у комбинацији са сентименталношћу и слободом, у реду речи, у розе коверти, и наравно, и имену пошилаоца.

Прво је елиминисао Достојевског, не због тога што није сентименталан, али било је нечег другог, других мириса, другог смрада. Овде је мирис био једва ухватљив, лаган, са капљицом ироније. Скинуо је са полице целог Тургејева, листајући нервозно – не, не, не. Гогољ – не, онај нос не може да погрешити. Љермонтов – демонски хладан, знао га је готово напамет. Буњин?... Читао је без реда. Остао је само један. Чехов, наравно, драги Антон Павлович. Скиде осам књига са горње по-

лице, обриса их од прашине, пре помилова њихове тврде корице. Душица...

Отварао је полако књигу по књигу и тонуо у њих. Часови су пролазили у једној посебној чеховљевској лакоћи. Лековито и опојно читање, као да су се три вишње у задњем дворишту задруге засађене у његовој соби, паркет је пуцкетао а ружичасти цветови су падали између страница. Али Росалиа Осиповна никако није хтела да се појави. У соби је зујало као у провинцијској станици у недељу, где су пролазиле свакакве Маше, Олге, Дуњаше, Соњечке, Ане Сергејевне и Вере Јосифовне, али ни трага од Росалие Осиповне. У зору је сасвим пао у очај, хватао је књиге за обе корице као јаребице за крила и тресао их је, као да очекује да однекуд, лагана као перце, испадне ова чудна дама. Онда одлучи да их мирише, ширио их је и и њушио као ловачки хрт, да би открио бар траг њеног мириса, али опет ништа. Коначно, жалосно пружи руку ка последњем, осмом тому без наде, јер је садржао само коментаре, белешке, писма. Отвори га насумице и очи му се зауставише на имену. Росалиа Осиповна Арома! Појави се жена са телефонске говорнице, изненада остарила након венчања, и какве будале! какве бебе! и све, све... Одељак је гласио: „Из бележнице Чехова”. Никада раније му није привлачио пажњу. Чудна Росалиа Осиповна или је поремећена читатељка чехова, која је желела да има ове ненаписане приче, које су, ко зна из ког разлога, завршене његовом руком. У овом случају то је била поруджбина. Или је само желела да му поклони идеје, да га извуче из његове сопствене рупе. А највероватније и једно и друго. У сваком случају, било је то нешто најбоље, што је неко у последње време урадио за њега. Фина израда, са знацима, с тајном и мистеријом.

Истог тренутка узе бели лист и написа:

Драга Росалиа Осиповна,

Сада када вам пишем ове редове у мојој соби цветају три стабла вишње, под је покривен розе бојом, а најољу свиће лепо априлско јушро. Једном речју – пролеће са свим својим дејалима, како би рекао наш заједнички...

Опростити не налазим праву реч тачније, бојим се да је изговорим.

Ја сам, Росалиа Осиповна, дубоко збуњен. Осим тога, реците ми искрено – да ли се знамо и зашто уостите то радите за мене – после свега... Простито не знам шта да кажем ...

Простито ... ужас, каква понављања ... дајте ми знак, пишите ми, хајде да попијемо негде чај.

Ваш

Н. Н.

Устаде, стави писмо у коверту и изађе. Први пут за дуже време одступио је од своје уобичајне маршруте.

Два дана касније, таман је излазио по цигарете када је угледао у свом поштанском сандучету розе коверту. Отвори је одмах и док је трчао назад уз степенице, прочита:

Поштовани Н. Н.,

Ја сам поштом срећна и задовољна... Само сам хтела да дам знак. Нема ваших ненаписаних прича, као и оних нашег заједничког ... нека буде састављача или инспирације, свеједно. Схватите, ја бих требало да нестанем, преоставимо да одлазим са својим мужем на Јалти (пролеће погоршава његов реуматизам...) Чекаћу ваше нове приче.

И један савет. Немојте да одложите чај који нећемо попити. Охладиће се.

Ваша,

Росалиа Осиповна

У ствари, можда је и сама Росалија Осиповна Арома из бележнице. И ко зна да ли све ово није био један тихи крик, жеља да се родиш у нечијој причи, једва чујна молба оне чије је име само остало. Име Росалија, насмеши се он. Ми само задржавамо име, писао је онај професор из Болоње. Али, то је више реторика. У ствари, чувамо само причу. Негде је нека жена чекала да буде преточена у причу. И он ће са њом попити сав чај на свету.

Тек тада окрену папирић и виде да је на другој страни био постскриптум:

П. С.

Уосталом, да ли сте приметили да се у продавници цигарета продају разне врсте чајева, чак и од вишања. И шу вас сваки дан очекују...

Махинално потражи цигарету, али је не нађе. Каква је само будала... Док је трчао према продавници, дан је сам себе срећивао, лако, чеховљевски. Попиће чај. После ће да пише.

ГЕОРГИ ГОСПОДИНОВ (Јамбол, 1968), песник, прозни и драмски писац, књижевни истраживач. Аутор је књига поезије *Лайцариум* (1992), *Трешња једног народа* (1996, обе су награђене националним књижевним наградама), *Писма Аугустину* (2003) и *Баладе и расула* (2007). Пише критику и бави се драматургијом. Песме су му објављене у многим бугарским и страним антологијама (најно-

вија је *New European Poets*, Graywolf Press, USA, 2008), а његов *Природни роман* преведен је на десетак језика (словеначки, дански, енглески, француски, немачки...), укључујући и српско издање (Геопоетика, 2001). И приповедачка збирка *И друге приче* (2007) имала је сличан успех, номинована је за познату светску награду у том жанру – „Франк О’ Конор”. Његова драма *DJ* (скраћеница од *Дон Жуан*) добила је годишњу награду „Икар” за најбољи бугарски драмски текст. Господин је уредник *Литературног весника*, колумниста у листу *Дневник* и уредник за Бугарску књижевног часописа *Orient Express*, који излази у Оксфорду. Одбранио је докторску дисертацију о савременој бугарској књижевности на бугарском Институту за књижевност БАН. На основу дисертације настала је књига *Поезија и медији* (2008). Редактор је књиге *Живео сам социјализам, 171 лична прича*, као и коаутор *Инвентарске књиге социјализма*. Био је гост-књижевник *Berliner Künstlerprogramm*-а, DAAD. Књигу *О. Хенри* објавио је 2008. године као божићни поклон свима који већ одавно не верују у Божић Бату, али чим успавају децу, отварају Андерсена и О. Хенрија.

Са бугарског превела и белешку сачинила ЕЛИЗАБЕТА ГЕОРГИЕВ